

Teorie tance

Tanec provázel člověka již odnepaměti. Všude kolem byl svět plný pohybu – traviny, stromy, ptáci, zvířata. I pohyb člověka byl a je nejvíce projevem funkčním, tedy přirozenou součástí života. Všechno pohybující se bylo impulsem k napodobení. Člověk různými pohyby nejprve znázorňoval např. dobrý lov nebo vyhranou bitvu. Teprve tanec dal lidskému pohybu krásu. Pomocí tance uctívali lidé i určité symboly životního a ročního cyklu, jako narození dítěte, svatbu, úmrtí apod., ale i návrat slunovratu nebo dobrou úrodu. Tanec měl ale i rituální nebo náboženskou motivaci.

První záznamy o něm pocházejí již ze starší doby kamenné, kdy neznámý člověk na stěnu jeskyně Cogul v severním Španělsku nakreslil tančící muže a ženy.

Důležitost tance v životě lidských společenství byla zejména v raných kulturách prvořadá. Vycházíme-li ze skutečnosti, že tanec vznikl jako radostný, ale i depresivní projev vyrovnání nebo vystupňování vnitřního napětí lidského nitra, zjistíme, že se z něho stal v různých etapách lidstva významný činitel náboženský, politický, kulturní, společenský a v neposlední řadě zábavný. Na počátku 20. století dochází jak v Americe, tak i v Evropě k velké proměně tance v zábavu. (Balaš, 2003).

Dnešní tanec má mnoho tváří, které se od sebe liší různými technikami, odlišným hudebním doprovodem i rozdílným využitím.

Z hlediska smyslu proč se tančí, je možno rozdělit tance na obřadní – něco nebo někoho oslavují, jevištní – baví diváka a společenské – baví tančícího. Tyto tance se stále vzájemně ovlivňují a prolínají (Balaš, 2003).

Dalším možným dělením tanců je jejich *dělení podle doby vzniku*: např. gotické, barokní, renesanční, moderní atd.

Existuje i *etnické dělení tanců* - tyto tance často ještě mají svůj původní (rituální) význam a jednotlivé pohyby vyjadřují určitý význam: africké tance, indiánské tance, tance australských domorodců, orientální tance, irské tance, české lidové, ruské,...

Jako přehledné se nám jeví rozdělení tance do těchto kategorií:

- 1) Lidový tanec
- 2) Klasický tanec
- 3) Moderní a jazzový tanec
- 4) Společenský tanec
- 5) Současné taneční styly

1) Lidový tanec

Lidový tanec je umělecký, realistický odraz ze života lidu. Lidé skrze něj zábavnou formou vyjadřovali a vyjadřují zcela nenásilně a přirozeně své životní situace, národní povahu a tradice. Dochází zde zároveň k vyváženému spojení umělecké složky hudební, pohybové i výtvarné (kroje).

Kos (1973) rozděluje historická období vývoje lidového tance na :

Nejstarší vrstvu,

kteřá se vyznačuje obřadními tanci a chorovody, zasazuje do doby pohanských Slovanů. Jedná se o tance nejčastěji ve formě chůze ruku v ruce za doprovodu jednoduché hudby nebo zpěvu. Patří sem svatební a pohřební tance, vynášení moreny, tance kolem svatojanských ohňů. Do této skupiny jsou také zařazovány mužské sólové tance zvané skoky. Typickými zástupci jsou odzemky, které se vytvářely v souvislosti se stavěním salašů, verbuňky s tematikou verbování na vojnu a mnoho dalších jako cigán, marš, vovčácká atd. Muži je mohli tančit sólově i skupinově, kdy tanec byl obyčejně zahájen volným úvodem se zpěvem. Zařazují se sem i tance cechovní často prováděné s nástroji typickými pro dané cechovní povolání.

Druhou skupinu

zařazuje do období 16. a 17. století. Typické jsou pro ni točivé tance s charakteristickým otáčením na místě a to v páru i jednotlivě (především děvčata). Patří sem tance jako sedlácká, vrtěná, danaj, čardáš a další.

Poslední období

spadá do 17., 18. a 19. století. Je to doba tanců figurálních, při kterých se v průběhu jedné písně obměňuje ustálená řada krokových variací. Dělí se na mladší (17. a 18. století), kam patří tance manžestr a tance se střídavým taktem nazývané mateníky, a starší (konec 18. a 19. století), kdy se figurální tance v časech národního obrození staly velice rozšířené a oblíbené. Patří sem polonéza, valčík, mazurka, kvapík a polka.

Lidové tance na území dnešní České republiky rozdělujeme také z pohledu místního. Naše lidová kultura se dělí na oblasti **západní**, kam patří Čechy a západní a střední Morava (Haná, Horácko, většina Podhorácka) a kde převažuje instrumentální typ folklóru. **Východní** oblast zasahuje do východní Moravy (Lašsko, Valašsko a Slovácko) s typickým vokálním typem folklóru.

Západní oblast

s instrumentálním typem folklóru obsahuje lidové písně převážně v durových tóninách, s molovými nebo archaickými tóninami se téměř nesetkáme. Písně jsou zřetelně členěné, často tanečně laděné a jsou komponovány často v třídobém rytmu. Původ instrumentálního charakteru písně nacházíme v barokní a klasické umělé hudbě. Typickými hudebními nástroji jsou housle, klarinety, dudy aj. Oblast Čech ještě dělíme podle charakteru hudby na území

dudácké, kam spadají celé jižní a jihozápadní Čechy, a pro zbytek Čech je veden název území hudecké. V dudácké oblasti se vyskytují především tance točivé, kolečka a dokolečka, v ostatních místech jsou to především tance figurální (Binderová, 1990).

Východní oblast

s vokálním (zpěvným) typem folklóru je charakteristická točivými tanci. Hojně se používají měkké a tvrdé ale i archaické tóniny. Písňe jsou složité a bohatě rytmicky členěné, taneční písňe jsou nejčastěji v 2/4 rytmu. V hudbě se často setkáme s lidovými nástroji jako píšťala, fujara a další (Binderová, 1990).

2) Klasický tanec

Středověká společnost dávala možnost rozvoji nejen lidových tanců, ale i tanci dvorskému, který se vyskytoval a udržoval na šlechtických slavnostech. Zjevně se vyvinul z lidového tance, byl ale obohacen o prvky dvorské etikety (poklony a jiné). Ke konci 16. století již ale můžeme mluvit o dvorském baletu, který se vyvinul ve Francii z uměleckých prvků italského, španělského a portugalského tance a velice brzy se rozšířil po celé Evropě (Navrátilová, 2007). Značného rozkvětu se tato taneční forma těšila v období vlády Ludvíka XIV., který byl velikým příznivcem tance a pro jeho zdokonalení a rozvoj nechal v roce 1661 založit *Académie Royale de Danse* (Královskou akademii tance), díky které se francouzský balet stal světově uznávaným. Významnou roli zde zahrál i Jean Baptista Lully, který byl v první řadě hudebním skladatelem, tanec ho ale natolik okouznil, že již v roce 1661 složil první tzv. *comédie-ballet*.

Pravou taneční reformu dokázal provést až Jean Georges Noverr, který vydáním *Lettres sur la danse et les balety* (Listy o tanci a baletu vydané 1760). Vytvořil ballet d'action, scénický výrazový tanec, a tím zformoval novou baletní estetiku. Zavrhl svazující části oděvu (masky, krinolíny, vycpané boky, ...), které nahradil provzdušněným oděvem, aby uvolnil pohyb (Navrátilová, 2007). Noverr se svým ballet d'action zdůrazňoval spolupráci pohybové, hudební a výtvarné složky, s čímž se v baletu setkáváme dodnes. Noverrova reforma zapůsobila na všechny světové taneční školy a taneční projev nabral nových rozměrů. Ruský balet se stal fenoménem.

V období romantismu, tedy ke konci 18. století a v první polovině 19. století, došlo i v baletu k romantickým změnám, tanec se stal jemnějším, vzdušnějším, vznikl špičkový tanec, tedy asi v současné době nejznámější baletní prvek, a prosazovaly se elegantní akrobatické prvky (Navrátilová, 2007). Z důvodu výrazných společenských změn a poklesu moci aristokracie balet ztratil svou oporu v těchto kruzích a celkový zájem o něj klesl. Dá se říct, že se v této době balet rozvíjel pouze ve Francii, Rusku a Itálii.

Dvacáté století je dobou návratu baletu na světovou divadelní scénu a to z velké části díky ruskému baletu a jeho špičkovým tanečnickům (Václav

Nižinskij, Michail Fokin a další), kteří mu dokázali vrátit jeho zdánlivě ztracenou pozici. V tomto období se ale ozývaly některé hlasy, které odmítaly klasický tanec, někteří tanečníci si přáli svým pohybem vyjadřovat své pocity, nechtěli používat striktní stará pravidla klasického baletu. Tím se začala formovat nová taneční forma – moderní tanec.

3) Moderní a jazzový tanec

Moderní tanec

Kubicová (1986) definuje moderní tanec jako všechny projevy uměleckého tance, které se vyvinuly od začátku 20. století mimo oblasti akademického tance a ty, které nelze ztotožnit s estetikou folklóru.

Moderní tanec se vyvíjel v době, kdy se na divadelních scénách performoval klasický balet, který vyjadřoval krásu, lehkost a dokonalost tvarů a pohybů. Modernisté cítili potřebu svým tanečním projevem komunikovat s diváky, donutit je k přemýšlení, představit jim problémy, vyburcovat je. V akademickém tanci vše směřuje k nadlehčení těla, tanečník vychází ze zcela nepřirozených pozic a jeho těžiště se téměř nemění. Toto všechno moderní tanec odmítal a rozhodl se oprostít se i od divadla i od choreografa, jelikož choreografem se stával samotný umělec (Kubicová, 1986).

Nejstarší pokus osvobodit se od „strnulého“ baletu provedla v polovině 18. století Salleová, která mnohokrát tančila v řecké tunice vlastní skladby. Ale jev, který způsobil zrození moderního tance připisujeme Američance Isadore Duncanové, která sklídila obrovský úspěch se svým turné po Evropě na začátku 20. století. Isadora sice nevymyslela žádnou novou taneční techniku, její zásluha spočívá v udání nového impulsu taneční kultuře. V místech svého působení zakládala i nové taneční školy. Jelikož ale nedokázala vymyslet žádnou metodu výuky, většina škol zanikla po jejím odchodu (Kubicová, 1986).

Za průkopníka výrazového tance v Evropě považujeme Maďara Rudolfa von Labana. Zabýval se taneční teorií, pedagogikou, naukami o prostoru či taneční estetikou, což bylo pro rozvoj tohoto tance velmi významné.

Do Ameriky se moderní tanec dostal později a zažil zde druhou vlnu svého vzestupu v době, kdy v Evropě došlo ke stagnaci. Partnerství Ruth St. Denisové a Teda Shawna vedlo v roce 1915 k založení Denishawnu – školy a souboru, kde se vyučovalo mnoho tanečních stylů od orientálních, přes španělské až po moderní. Na této škole studovali i přední američtí tanečníci, jakými byli Humphreyová, Weidmann a Grahamová (Kloubková, 1989).

K extrémní změně došlo v roce 1960, kdy se začal rozvíjet postmodernismus. V jeho duchu se taneční pohyb ořezal o veškeré divadelní prvky, které v něm ještě zbyly. Zavrhlly se jakékoli kostýmy, kulisy a vyprávění příběhu. Postmodernismus se snažil o maximální zjednodušení pohybu. Vyžíval k tomu kouzlo, které přinášel netrénovaný pohyb. Toto pojetí se ale dlouho neudrželo z důvodu ztráty kvality představení a moderní

tanec slavil návrat k moderním choreografiím. Kolem roku 1980 byl moderní tanec uznán čistým stylem a začal působit společně s klasickým baletem na světových pódiiích (<http://www.centrumtance.cz/moderna>).

Jazzový tanec

Jazzový tanec je forma tanečního projevu, která se vyvinula v USA. Jejím základem jsou afroamerické tance obohacené o prvky evropských lidových tanců. Tanec se vyvíjel současně s jazzovou hudbou, která je známá svou improvizací, synkopickým rytmem a kontrapunktem. Hlavní rozdíl mezi africkým a evropským tancem spočívá v tom, že evropský tanec je monocentrický, tedy že pohyb vychází z jednoho hybného centra, africký tanec je polycentrický, pohyb vychází z mnoha pohybových center, při čemž je podstatná i tanečnickova schopnost izolovat jednotlivé části těla, a centrifugální, energie pohybu vychází ven z těla. Jak uvádí Kubicová (1986), dalšími charakteristickými znaky tradičního afrického tance, které pronikly i do tance jazzového jsou:

- použití pokrčených kolen s tělem blízko k zemi, včetně doby, kdy tanečník skáče
- použití chodidla jako celku, hmotnost těla se okamžitě přenáší z jedné nohy na druhou
- synkopovaný pohyb
- individualita stylu v rámci stylu skupiny
- funkční personifikace (tanečník se stává tím, co tancuje): tato personifikace se děje prostřednictvím pohybové extáze.

Za místo vzniku jazzového tance je pokládáno New Orleans, které k tomu mělo největší předpoklady. V tomto městě se prolínalo mnoho tanečních kultur. Pořádaly se zde měšťanské bělošské plesy, tančení afroamerických tanců na Congo Square nebo woodoo ceremoniály. Jazzový tanec tak začal pronikat i do společenských tanců, což bylo důvodem vzniku tanců lindy hop, jive, blackbotton dance a dalších.

Na začátku 20. století měl jazzový tanec převahu na jevištích. Období černošských show na Broadway začalo v roce 1921 představením Shuffle Along. Tato hudební komedie pomohla zformovat kritéria, podle kterých je dnes posuzován muzikál. Po roce 1931 ale dochází k úpadku těchto muzikálů, mnohé z tehdy známých revue podniků zaniklo a taneční hvězdy (např. Fred Astaire a Ginger Fegersová) přešly do Hollywoodu, kde začaly pracovat ve filmovém průmyslu. Období hospodářské krize bylo také obdobím upřednostňování klasického tance.

Za důležitý mezník proniknutí jazzového tance do Evropy je bez pochyby považováno uvedení na scénu známého amerického muzikálu West Side Story (1957).

Specifickou kategorií tanečníků jazzového tance jsou stepaři (tap dancers), kteří byli na začátku minulého století soustředěni kolem harlemského klubu Hoofers. Vee Laurence, který patřil k mladší generaci stepařů, se věnoval i kategorizaci jazzového tance a rozdělil ho do těchto skupin:

- tap dance (reprezentovaný Robinsonem, Bubblesem a dalšími tanečníky)
- interpretační jazzový tanec zdůrazňující pohyby těla na místě i při pohybu z místa na místo (např. Eddie Rector)
- jazzová choreografie připisující důležitost choreografovi (nebo učiteli) a využívající i výrazový (modern dance) a klasický tanec (Kubicová, 1986).

4) Společenský tanec

Společenské tance vznikaly již za dob feudalismu jako zdroj zábavy pro bohatou vládnoucí vrstvu. Jsou to tance s přesně stanovenými krokovými pasážemi za doprovodu umělé hudby. Nutné bylo vždy dodržování patřičné etikety, dbalo se na držení těla i vedení paží. Jelikož ale za celou dobu jejich vývoje vzniklo mnoho různých tanců, v tomto historickém přehledu se zmíníme pouze o těch nejzákladnějších, které se tančí i v současné době a to i na soutěžních parketech.

Baláš (2003) dělí společenské tance do těchto čtyř soutěžních skupin dle určité tradice a původu:

- Tance standardní
Původ anglický: waltz, slowfox a quickstep
Původ latinskoamerický: tango
- Tance latinskoamerické
Původ jihoamerický: Samba
Původ středoamerický: rumba, cha-cha
Původ evropský: paso doble
- Tance jazzové
Původ severoamerický: Blues, jive
- Tance kolové
Původ evropský: polka, valčík

Tance standardní

Waltz

Neboli také anglický valčík či pomalý valčík nachází své kořeny v roce 1908, kdy se v Evropě objevil tanec zvaný Boston. Dle jeho názvu je možné hádat, že jeho původ náleží Americe. Od valčíku se odlišoval především kladením důrazu na melodii a ne na rytmus. Po roce 1914 byl z parketu vytlačen novým a rychlým foxtrotem. Návrat prožil v roce 1924 jako waltz-boston. V roce 1926 Angličané prosadili mírné zrychlení tempa s přísným rytmem. Teprve až v roce 1929 byl standardizován a pod vedením výborného tanečního teoretika Viktora Silvestra došlo k upravení stylové i technické

stránky a tanec byl opět zpomalen. Poté v roce 1933 byl zařazen mezi standardní společenské tance anglického charakteru. „Je to tanec lyrický, tanec volných, vláčných, rytmicky a harmonicky vznosných, plynulých pohybů s přenášením váhy těla, se zdvihy a snižováním těžiště.“ (Kos, 1973).

Foxtrot

Anglický foxtrot, jinak také nazývaný liščí krok, se tančí ve 4/4 taktu a svůj název získal zřejmě od krokových figur tančených v jedné linii. Jeho předchůdci byly onestep a twostep, které po jeho nástupu vymizely. Na taneční parket se dostal v roce 1920 a byl rozdělen na dva typy, které se v dnešní době přerodily na známý rychlý quickstep a pomalý slowfoxtrot (Baláš, 2003).

Quickstepu se v roce 1920 ještě říkalo quicktime foxtrot, v roce 1929 byl standardizován jako foxtrot, ale své současné jméno získal až v roce 1936. Díky vlivu swingové a jazzové hudby se do něj dostaly různé poskoky, synkopové pohyby, zrychlil a tančil se na hudbu rag-time.

Slowfoxtrot neboli zkráceně slowfox je velice obtížný tanec plný anglické rozvážnosti, hladkosti a elegance. Charakteristické jsou pro něj dlouhé pomalé klouzavé kroky, dokonalé cítění hudby a vyváženost páru. „V dnešní době ve svém vývoji ustrnul, i když se angličtí experti ve společenském tanci snažili o jeho renesanci obohacením novými tanečními prvky, jako jsou sklony a náklony do stran.“ (Baláš, 2003). Jelikož je tento tanec poměrně náročný na prostor, v současné době je pouze soutěžním tancem, na zábavách se s ním nesetkáme (Baláš, 2003).

Tango

Je vášnivý a charismatický tanec, který ale svým vývojem ztratil svůj původní charakter.

Tango dle Baláše (2003) existuje ve třech různých podobách:

- Argentino 4/8 takt – pomalé tempo, původ Argentina.
- Habanera 2/4 takt – rychlé tempo, původ Kuba.
- Milonga 2/4 takt – odvozeno z habanery.

Tango argentino je nejstarší formou, která byla v pomalém tempu. Uchytil se v přístavu Buenos Aires na konci 19. století („toca tango“ = bubny víří). Zde se na jeho vývoji podílely místní španělské taneční vlivy a postupem času vznikly i zbývající dvě podoby, sentimentální tango-milonga a rychlé impulzivní kubánské tango–habanera.

Do Evropy se tento tanec dostává v roce 1907, kdy získává na veliké popularitě pro jeho exotičnost, melodičnost a sentimentální texty. Ale jeho vášnivost byla natolik pohoršující, že byl prohlášen za nemravný a církev dokonce hrozila uvězněním. V roce 1910 byl jeho temperament zklidněn a tanec byl standardizován. Svého původního charakteru a velké oblíbenosti dosáhl až po první světové válce, kdy se mu říkalo tango neuvo. V roce 1929 byl finálně standardizován a zařazen do tanců standardních i přes svůj latinskoamerický původ. V současné době se standardizované tango tančí především na soutěžích možná i z důvodu přibýtku nových tanců. To však

není jeho jediná současná podoba. Dnes zažíváme návrat k původnímu tangu argentinu, jehož prvky již některé páry zařazují i do svých soutěžních choreografií.

Latinskoamerické tance

Rumba

Tento „tanec milenců“ je původem z Kuby, kde se vyvinul z lidového tance „son“ nebo také „danson“. Do Evropy se dostal v roce 1923, kde se ale pro svou rytmickou složitost a jednotvárnost kroků neujal. Svůj návrat rumba prožila v roce 1930 ve zjednodušené francouzské podobě. Svě skutečné obliby se ale mohla těšit až po druhé světové válce, kdy byla zařazena mezi soutěžní latinskoamerické tance. Její hudba byla obohacena o mnoho různých netypických nástrojů jakými jsou conga, bonga, timbales, claves a charakteristické maracas, kterým se u nás říká rumba koule. Je náročná na rytmus, jelikož klade důraz netypicky na 1., 4. a 7. dobu. Rumba je tanec velice procítěný a plný krásných figur, jelikož má vyjadřovat milostný duet ucházejícího se muže o ženu (Kos, 1973).

Samba

Je brazilský tanec vyvinutý ze svého předchůdce batuque, při kterém „... se tancující shromažďují kolem sólisty, který gestem nazývaným „semba“ si vybírá své nástupce“ (Kos, 1973). Odtud vznikl tedy dnešní název, který proslavily především známé karnevaly v Rio de Janeiro, kde se tančil doslova masově. Do Evropy pronikl v letech 1923-25, kdy došlo k jejímu evropskému zpracování. Po druhé světové válce, v které byl zastaven její vývoj, nabyla nového rozkvětu a byla zařazena mezi soutěžní latinskoamerické tance. Je to tanec afroamerického rytmu charakteristický houpavým pohybem v bocích a neustálými hmity podřepmo. Tančí se namísto a nebo postupovými řadami po obvodu sálu (Kos, 1973).

Cha-cha

Objevila se v roce 1953 jako tanec odvozený od mamba tančené na rytmy složené z rumbové a boogie hudby. Jejím tvůrcem se stal kubánský hudebník Enrique Jorrin. Z tohoto tance v 4/4 taktu známého svou triolou zpívanou slabikami cha-cha-cha se stal jeden z nejoblíbenějších tanců celého světa a byl téměř automaticky zařazen do soutěžních latinskoamerických tanců. „Pohybová technika je založena v první řadě na pohybu v kyčlích a potom teprve na práci chodidel. Horní část těla je téměř v klidu až na mírné souhyby ramen vpřed a vzad.“ (Kos, 1973).

Tance jazzové

Jive

Jedná se o tanec afroamerického původu, kterému se původně říkalo jitterbug. Výrazně souvisel se vznikem jazzu a jeho podobu značně ovlivnil

swing, ke kterému se váží taková jména jako Benny Goodman, Glenn Miller, Duke Ellington, Louis Armstrong, Ella Fitzgerald nebo elegantní Fred Astair (Baláš, 2003). Po druhé světové válce se stal velice oblíbeným a to především mezi mládeží. Jeho úspěch spočíval v poměrně rychlém tempu, synkopovaném rytmu a novým pohybem neustálého propínání a povolování holenního a hlezenního kloubu. Taneční odborníci ho zřejmě pro jeho původ dlouho nezařazovali do soutěžních tanců, nakonec ale pod tlakem mladých tanečnicků tak učinili a zařadili ho pro jeho charakter do latinskoamerických tanců, i když jeho původ je severoamerický (Kos, 1973).

Blues

Tento tanec se dostal z Ameriky do Evropy až k závěru první světové války. Tančí se na folklórní hudbu amerických černochů. Písně jsou laděny velmi melancholicky a vyjadřují stesk po rodné vlasti a bídu, v které museli žít. Pro černochy je modrá-blue barvou smutku, z toho tedy odvozen název tance. V Evropských zemích tento tanec ale ztratil svůj původní charakter a dnes ho mladí lidé tančí jako zábavný společenský tanec a ze svého původu má jen název a kývavý pohyb těla do stran v podřepu (Baláš, 2003).

Kolové tance

Polka

Je našim jediným národním tancem, který se uchytil i ve světě. Původ polky má mnoho verzí. Jedna z nich představuje Annu Chadimovou jako autorku, když ji někdy kolem roku 1830 předvedla v Kostelci nad Labem. Tato verze ale není příliš pravděpodobná, proto se většina autorů přiklání spíše k verzi, že vznikla v okolí Hradce Králové ze sympatií k polskému národnímu povstání roku 1830. Vyvinula se nejspíš z polského krakowiaku obohacena o některé ryze české prvky. I původ názvu je sporný. Může být odvozen od slova Polsko, ale i od slova půlka, což může znázorňovat půlku 4/4 taktu, tedy fakt, že se polka hraje v taktu 2/4, a nebo je tu možná souvislost s figurálními tanci. „...figurální tance starší vrstvy, např. rejdivák a rejdivačka, měly často první část v 3/4 taktu v pomalém tempu a druhou část, dohru, ve 2/4 taktu rychlého tempa. Protože mládež, tehdy jako dnes, dávala přednost tancům rychlého tempa, volala na muzikanty, že chce zahrát druhou půlku – „polku““ (Kos, 1973).

Jisté ale je, že když se polka dostala někdy dolem roku 1840 do Paříže, stala se celosvětovou módou a v průběhu první poloviny 20. století se objevilo v různých státech mnoho jejích obměn. Ve Francii to byla polka třesená „tremblente“, v Americe swingová, v Bavorsku houpavá a další. Skládali pro ni i významní skladatelé jako František Matěj Hilmar, Bedřich Smetana a uchvácen tímto rytmem byl i Johann Strauss starší.

Valčík

Tento král tanců, který se drží na světových parketech již 200 let, se zrodil z točivých německých tanců v 3/4 taktu, kde v první řadě stojí bavorský

„Ländler“. Později už získal svoje dnešní jméno waltz – valčík a to od německého slova walzen – otáčet se. Ale i Francouzi si dělají nároky na původ tohoto tance. Dle jejich názoru se vyvinul z jejich tance „volta“ později „la volse“. Jedním z důležitých mezníků v jeho vývoji je rok 1787, kdy se již jako kolový tanec dostal z Německa do Paříže, kde slavil veliký úspěch. Největšího rozkvětu se ale těšil v době Vídeňských kongresů (1814), při jejichž příležitosti se konaly honosné plesy, na jejichž parketech vládl valčík. Valčík byl ale také pokrokovým tancem, jelikož změnil jeho dosavadní funkci. „Umožnil konverzaci mezi tanečnicí a tanečnickem, což dosud při tancích tančených na dálku (dožívající „quadrilly“, „menuety“, „polonézy“ apod.) nebylo možné.“ (Kos, 1973).
Hudbu pro něj psali takoví velikáni jako Johann Strauss mladší i starší. Ale první standardizovanou formu provedl až v roce 1919 taneční mistr Karl von Kirkowitz (Kos, 1973).

5) Současné taneční styly

Připomínáme pouze ty nejzákladnější a dodnes tančené styly, jelikož tanců, které bychom do této skupiny mohly zařadit je velké množství.

Country

Jeho kořeny sahají už do Anglie 16. století na jehož konci se už objevil i samotný název country. V současné době jde o venkovské a městské tance v country stylu vytvořené v průběhu 19. a 20. století v anglo-amerických oblastech. Tyto tance se tančí v kruhu, ve dvou řadách proti sobě nebo v zástupu, ve čtvercovém postavení nebo v kolonách po trojicích. Hromadné tančení country je tedy typické vytvářením různorodých tanečních figur. K tomu byl obvykle potřeba nějaký organizátor. „Za starých dob jím byl taneční mistr nebo ceremoniář, který napovídal sled figur a pořadí jednotlivých figur, aby nedošlo ke srážce tanečnicků. V Americe se z nápovědy vyvinul tzv. caller, který vydává pokyny k tanci.“ (Buriánková, 1997).

Rock and roll

Tento revoluční styl tance nastoupil na scénu v polovině padesátých let 20. století a výrazně proměnil moderní populaci a to nejen po stránce hudební a taneční, ale i společenské. Vznikl přirozeným vývojem kultury se stále větší oblibou černošské hudby, rytmů (rhythm and blues) a tehdejší elektrifikované hudby. Navazoval přitom na již známé tance jako swing, jive a další. Tanec je charakteristický velkou dynamikou celého těla a výrazným pohybem končetin. Zkušenější tanečnické do něj zařazují i mnoho akrobatických prvků. Proslavila ho taková jména jako Elvis Presley, Chuck Berry nebo Beatles. I v českých zemích dosáhl v padesátých letech veliké obliby i přes vládnoucí

komunistický režim. Dokazuje to i zdomácnělý název "rokenrol", který se používá dodnes. Šlo o skutečnou kulturní revoluci a nejvýznamnější dosavadní zlom v tomto vývoji. „Ke konci padesátých let začíná vyprchávat prvotní nadšení, k čemuž přispěla i shoda několika okolností. Při letecké havárii umírá známý propagátor rock and rollu Buddy Holly, Chuck Berry se dostává do vězení a Elvis Presley nastupuje v roce 1958 do armády“ (Baláš, 2003).

V sedmdesátých letech dochází ke znovuzrození rock and rollu a jeho původní jednoduchá zábavová forma se stala zdrojem a inspirací mnoha nových hudebních i tanečních stylů. Prosazují se nová hudební jména jako například Jimi Hendrix. Od osmdesátých let je vytvořena nová forma - akrobatický rock and roll, jenž se vztahuje kvůli své náročnosti především k soutěžním parketům.

Street dance

K této tematice není snadné sepsat zcela jasnou charakteristiku, jelikož k ní neexistuje mnoho skutečně odborných článků. Proto je následující kapitola sestavena především z informací získaných ze známých hiphopových webových stránek konfrontovaných s vlastní zkušeností.

Street dance je pojem, který především v USA obsahuje dva významy. Na jedné straně jsou jím označovány veškeré taneční performance odehrávající se na ulicích, školních pozemcích nebo v nočních klubech.

Na straně druhé je používán jako pojem zastřešující veškeré hiphopové a funk dance styly (break dance, popping, locking, hip hop new style, house dance a další), které se začaly objevovat v 70. letech dvacátého století a které se dodnes vyvíjejí v rámci současné hip hopové kultury (http://en.wikipedia.org/wiki/Street_dance).

Hip hop kultura

Hip hop není pouze hudbou nebo tancem, řeč je o celé kultuře a životním stylu člověka. Všechny složky této kultury se začaly vyvíjet už v 70. letech v USA. Pouze rap má starší kořeny, ale graffiti, break dance, hip hop dance i music se začaly vyvíjet spolu a reagovaly na sebe. A právě na základě tohoto vývoje můžeme hip hop dance rozdělit na dva základní směry:

- Old school dancing
- New school dancing

Old school dancing

Zařazujeme sem všechny směry, které se vyvinuly v 70. a 80. letech. Na konci 80. let prochází hiphopová hudba změnami, a proto se o ni i o tanec snižuje zájem. V 90. letech ale hip hop zažívá vzkříšení a dostává se i mimo americké státy především do Evropy a Japonska.

Martin Fiedler na serveru beatup.cz sem zařazuje:

- Up-rock (Rocking, Brooklynrock)

- B-boying (Breaking, Floor-rocking)
- Locking
- Elektric boogie
 - The Robots
 - Elektric Boogaloo style
 - Popping

Up – rock

Up-rock je předchůdcem dnešního b-boyingu. Vznikl již v šedesátých letech v Brooklynu v New Yorku. Šlo o tanec, který vypadal jakou soubor dvou gangů, při kterém se ale soupeři nedotýkali. Pohyby byly velice rychlé, že připomínaly bojová umění. Soubor vyhráli ti, kteří předvedli rychlejší a efektnější pohyby.

Break dance (B-boying)

I Break dance vznikl ze stejného důvodu jako up-rock. Tanec se tak uplatnil jako forma náhrady násilí. Gangy svoje neshody řešily tancem, který ve volných chvílích nacvičovaly na zastřešených místech a pak s nimi vystupovaly. V anglickém jazyce se období složení válečných zbraní nazývá break, tedy přestávka, pauza, proto jedna verze názoru, jak vznikl název break dance, je právě z tohoto důvodu (Baláš, 2003). Druhá verze se spíše přiklání k faktu, že break dance je tančen na breakbeat, tedy hudbu, kdy DJ opakuje jeden úsek skladby dokola. I název B-boying má historii svého vzniku. DJ Kool Herc přezdívaný „otec Hip Hopu“ měl jako první použít tento název. „Když jednou hrál na přeplněné ulici, měl hlasitě zakřičet „B-boys go down!“, což byl pokyn pro tanečníky, aby ukončili své kreace.“ Dodnes ale není jasné, jestli dané slovo b-boy znamenalo zkratku Bronx boy, Boogie boy nebo break boy (www.crew.beatup.cz/history-of-hip-hop-dance). Tanečnímu řešení sporů nepropadli všichni členové gangů, jednalo se spíše o ty mladší, kterým jejich taneční úspěchy navíc přinášely i lepší postavení ve skupině. Ostatní i nadále řešili své problémy skrze pronásledování a rvačky. A někdy se tyto konflikty vyhrály i na tanečním parketu, když se střetli dva členové válčících skupin. Toho se okamžitě chytla média a hip hop se v té době stal kulturou násilí a zločinu.

V devadesátých letech slaví break dance veliký comeback a objevuje se jako nejpoblárnější forma hip hopu, který tímto přestává být reprezentován pouze rapem.

V současné době panují mezi tanečními skupinami spory o formu tance. Jedni zastupují názor, že power moves, tedy různé dynamické triky jako například vrtulník nebo flare, jsou technickými a spíše gymnastickými prvky a skrze ně nemůže tanečník vyjádřit svoji osobnost a častokrát je ani neprovádí na hudbu. Proto se spíše přiklání k taneční formě prováděné pomocí footworků a freezů, které si každý tanečník může upravovat podle svého a být tím charakteristický (www.crew.beatup.cz/history-of-hip-hop-dance).

Locking (lockin‘)

V tomto stylu se tanečníci snaží vypadat co nejsměšněji a k tomu vymýšlí různé rychlé pohyby, nevšední gesta a směšné pózy, v kterých se na moment zastaví.

Jeho zakladatelem je tanečník Don Campbell, který se svými kreacemi snažil pobavit přihlížející diváky (především dívky). V roce 1969 se svým neotřelým stylem, kterému se začalo říkat „Campbellock“, proslavil. Campbell používal výrazné pohyby, které kombinoval s rychlými a nekoordinovanými pohyby s následným přesným zastavením – „lock“. Mekkou locku a electric boogie se stalo Los Angeles, zatímco break dance vévodil v New Yorku.

Tento způsob tance byl vynikající reakcí na tehdejší funkový proud černošské hudby. Campbell dokázal svými pohyby vyjádřit emoce a charakter, které funky music obsahovalo (www.crew.beatup.cz/history-of-hip-hop-dance).

Electric Boogie

Dnes do electric boogie řadíme tance, které se původně vyvíjely samostatně. Jsou to the robots, popping a elektric boogaloo. Svou roli zde zahrála i pantomima, jejíž některé prvky tanečníci převzali. Tanečník elektric boogie vytváří iluzi „jako by byl pod proudem“, či iluzi robota. Každý tanečník, který chce ovládat dokonale Elektric Boogie by měl ovládat čtyři základní techniky:

- Waves (vlny)
- Poppin´
- Robotika
- Pantomima (www.crew.beatup.cz/history-of-hip-hop-dance)

Tento styl však bezpochyby nejvíce proslavil v roce 1974 Michael Jackson, který v hitu „Dancing machine“ od The Jackson´s five předváděl pohyby robota.

The robots

První taneční styl, která zahajoval kapitolu electric boogie. Objevil se v sedmdesátých letech zřejmě jako reakce na začínající éru robotů v televizi. Výraznou část tanečníků robotiky tvořili mimové, kteří tento styl také výrazně ovlivnili.

Poppin´

Tanec má své kořeny v západním pobřeží (west coast), kde byl charakter tohoto tance plynulý, zatímco na východním pobřeží (east coast) měl formu především sekaných a trhaných pohybů. V tomto stylu je charakteristické zvýrazňování hlavních beatů trhanými pohyby způsobené kontrakcemi svalů spojené s vlnami celého těla, typickým footworkem, kdy chodidla jakoby klouzala po zemi, robotem, mimem a dalšími.

Elektric boogaloo

Zakladateli byli Poppin´ Pete a Shabba-Doo z taneční skupiny Elektric Boogaloos, která vznikla v roce 1973. Zpočátku tanec obsahoval mnoho

prvků z výše jmenovaných stylů a pantomimy, ale později si tanečníci dokázali vymyslet svoje vlastní kroky. K těm nejznámějším a nejcharakterističtějším patří měsíční chůze (moonwalk) nebo chůze proti větru. Tanečníci vypadají jako po zásahu elektrickým proudem a to prostřednictvím třesení, škubání a různých vln těla. I přes veškeré snahy se ale tento styl nedokázal zcela oprostít od robotiky (www.crew.beatup.cz/history-of-hip-hop-dance).

New school dancing

New school dancing, který je také jinak nazýván new style, new york style, freestyle hip hop nebo jednoduše hip hop dance, se začal vyvíjet od poloviny osmdesátých let, jelikož došlo k výrazné změně hiphopové hudby. Na to museli přirozeně reagovat i tanečníci a proto vznikla nová pojetí i nové taneční styly. Zpočátku byl new style poměrně jednoduchý a používané pohyby mohl provádět skutečně každý. Postupem času došlo přirozeně k značnému vývoji a new style hip hop se stal velice složitým tancem, který nelze zjednodušit do základních kroků, jako je tomu u jiných tanců. Zde se totiž prolínají vlivy všech předchozích stylů, z kterých se přejímají jen některé prvky. Z poppinu to jsou trhané pohyby a vlny, z lockinu „zastávky“ a hojně se používají i prvky breaku a další. Hlavní změna ale spočívá v pojetí tance. Už není nejdůležitější provedení samotného pohybu, i kdyby šlo o nejobtížnější prvek, ale hlavním se stává provedení pohybu do hudby. Kdo dokáže svým tancem nejlépe vyjádřit hudbu, tedy rytmus, melodii a slova, je ceněn více než tanečník, která předvádí jeden obtížný trik za druhým. New style je nejrozšířenější styl řazený do street dance. Do České republiky se dostal se značným zpožděním kolem roku 2003, když i v České republice začali vyučovat lektory ze zahraničí (http://www.nofeet.cz/hip_hop.php).

House dance

House dance je dalším stylem řadícím se do kategorie street dance. Tančí se na house music, která se začala vyvíjet na konci éry diska, tedy na konci 70. let. Teprve později přijal prvky latinské hudby, jazzu, hip hopu a dalších. Svůj název House získal zřejmě od Chicagského klubu Warehouse, kde se v minulosti vyvíjel. Nejvýznamnějším městem pro tento styl je ale bez pochyby New York, v jehož klubech se v devadesátých letech scházeli různí tanečníci, kteří svými performacemi nakonec vytvořili house dance, jak ho známe dnes. Za jeho zakladatele jsou pokládáni Brian „Footwork“ Green, Caleaf „Bigleaf“ Sellers, Wich-a-way Sha a Ejoy Wilson (<http://www.alyaschcacreww.com>).

House dance se ale liší i svým provedením. Jeho techniky můžeme rozdělit do třech stylů: footwork, jacking a lofting zahrnující ještě mnoho dalších podstylů jako skating, stomping a shuffling a využívá se i pohybů z whackingu a voguingu především pro práci paží (http://en.wikipedia.org/wiki/House_dance).

Někteří tanečníci nesouhlasí s battlovými soutěžemi¹ v house dance, jelikož tančit house je o pocitech. V tomto tanci se tanečník nechává unášet hudbou a vytváří tak pro sebe zcela přirozený taneční projev. Hlavní roli v tanci mají nohy, které vyvolávají pocit, že se tanečník „vznáší“ nad parketem. Hrudníkem je vytvářen pohyb zvaný jack, což jsou drobné vlny těla na každou dobu. Celý pohyb je charakteristický nadlehčováním dob, což způsobuje neuvěřitelný pocit přirozenosti a naprosté lehkosti tance.

Jsou i další taneční formy, které řadíme do street jako new jack swing, rnb lyrics, krumping a další, nebudeme zde o nich ale šířeji informovat.

Použitá literatura

1. Balaš, R. *Tance 20. století*. 1. vyd. Olomouc : Hanex, 2003. 43 s. ISBN 80-85783-40
2. Binderová, E. *České lidové tance pro 1. až 8. ročník hudební a taneční školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1990. 279 s. ISBN 80-04-23947-1
3. Kloubová, I. *Výrazový tanec v ČSR*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1989. 48 s.
4. Kos, B. *Lidové a společenské tance*. 6. vyd. Praha : Univerzita Karlova. Fakulta tělesné výchovy a sportu, Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 161 s.
5. Kubicová, I. *Úvod do histórie moderného a džezového tanca*. Bratislava : Osvet. Ústav, 1986. 47s.
6. Navrátilová, E. *Tělo, prostor a tanec*. bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Katedra hudební vědy. Sdružená uměnovědná studia. 2007. 54s.
7. Šolcová, H. *Metodická příručka základů tance*, bakalářská práce, FSpS MU: Brno, 2008.

¹ V tzv. battlech proti sobě „bojují“ dva jednotlivci, dvojice nebo týmy a svým tancem se snaží překonat svého soupeře a vyhrát nebo postoupit do dalšího kola. Souboj se většinou odehrává v kruhu vytvořeným fandícími diváky, kde každá tančící strana má zpravidla 3 vstupy, při kterých má možnost se předvést. Ve vstupech, které by měly být časově stejné, se tanečníci střídají, mohou tak na předchozí výstup protivníka reagovat.